

Verksamhetsberättelse 2000

ArbetSam - Arbetlivsmuseernas Samarbetsråd Verksamhetsberättelse för år 2000

Arbetlivsmuseernas Samarbetsråd

Arbetlivsmuseernas Samarbetsråd -ArbetSam bildades under ett nationellt seminarium på Arbetets museum den 20-21 mars 1998. Seminariet arrangerades av Arbetets museum, Tekniska museet samt Riksantikvarieämbetet och lockade 105 personer från hela landet till Norrköping. På seminariet presenterades den växande folkrörelsen som består av eldsjälur sysselsatta med att bevara och utveckla industrisamhällets kulturarv.

Ändamål

Samarbetsrådet är en ideell förening vars ändamål är att utifrån ett underifrånperspektiv främja och utveckla bevarandet och gestaltandet av industrisamhällets framväxt och kulturarv. I denna uppgift ingår att verka för en helhetssyn där arbetsliv, teknik, produktionsprocesser, sociala förhållanden, folkbildning, kultur, fackligt och politiskt arbete tydliggörs. I centrum står arbetsplatser och andra historiska miljöer med anknytning till arbetet.

Handling:

- att arbeta för att stärka arbetlivsmuseernas identitet.
- att skapa ett kontaktnät mellan medlemmarna.
- att samordna arbetet i gemensamma frågor.
- att sprida kännedom om arbetlivsmuseernas verksamhet.
- att fördjupa kunskapen om det förgångna för ökad beredskap inför framtidsfrågorna.

Styrelsens sammansättning

		Mandattid
Ordförande	Barbro Franckie, Statarmuseet i Skåne	2001
Vice ordförande	Ove Persson, Nordmarks gruvmuseum	2001
Kassör	Jonna Eriksson, Arbetarrörelsens arkiv, Landskrona	2000
Ord. ledamot	Ingrid Bengts, ABF Avesta	2000
	Lars Rönnbäck, Museiföreningen Hård Klang*	2001
	Bengt Lindgren, Primus motor, Örnköldsvik**	2000
Suppleanter	Kurt Flodin, Repslagarbanan, Älvängen	2000
	Bengt Nord, Anten – Gräfsnäs museijärnväg	2000
Adjungerad	Torsten Nilsson, Arbetets museum, sekreterare	

Arbetsutskott

Arbetsutskottet (AU) har bestått av Barbro Franckie, Ove Persson, Jonna Eriksson samt Torsten Nilsson.

* Lars Rönnbäck avled i maj 2000.

** Bengt Lindgren valdes som ordinarie ledamot efter Lars Rönnbäck.

Revisorer för 2000.

Thomas Söderström och Tore Mårtensson.

Revisorssuppleant för 2000.

Eivor Jonsson.

Valberedning, tre personer varav en sammankallande.

Som valberedning har Kersti Bosdotter, Ewa Bergdahl samt Fred Andersson arbetat, med Kjersti Bosdotter som sammankallande.

Styrelsens sammanträden

Styrelsen har under verksamhetsåret haft följande möten.

07 feb.	2000	Styrelsemöte	Metall, Stockholm
03 mars	2000	Styrelsemöte	Arbetets museum, Norrköping
27 april	2000	Styrelsemöte	Arbetarrörelsens arkiv, Landskrona
29 april	2000	Årsmöte	Arbetarrörelsens arkiv, Landskrona
29 april	2000	Konstituerande möte	Statarmuseet, Bara
14 juni	2000	Styrelsemöte	Arbetets museum, Norrköping
28 aug.	2000	Styrelsemöte	Anten – Gräfsnäs museijärnväg
4-5 dec.	2000	Styrelsemöte	Arbetets museum, Norrköping

Vid planering av styrelsemöten har det varit styrelsens målsättning att förlägga mötena till olika orter i landet för att på så sätt lära mer om arbetslivsmuseerna och organisationer som arbetar för arbetslivsmuseerna i Sverige. Under året har styrelsen vid sina möten besökt Anten – Gräfsnäs museijärnväg, Repslagarmuseet i Älvängen, Holmens museum i Norrköping Medicinhistoriska museet i Lund och Statarmuseet i Bara.

Årsmöte för 1999

ArbetSams andra årsmöte med seminarier genomfördes i Landskrona den 28 - 29 april 2000. Den första dagen innehöll traditionsenligt föredrag i för arbetslivsmuseerna viktiga ämnen. I anslutning till sammanträdeslokalen fanns utställningsbord för de olika föreningarna där man kunde berätta om sin verksamhet.

Föredragshållare

- Bidrag till arbetslivsmuseer - Helena Westin, Riksantikvarieämbetet (RAÄ).
- Delegationen för Industrisamhällets Kulturarv - Information om delegationens arbete. Birgitta Svensson och Lars-Eric Jönsson.
- Anten Gräfsnäs museijärnväg, Bengt Nordh och Erik Samuelsson.
- Gislaveds industrimuseum, Gösta Krusebrandt.
- Invandrad Arbetskraft - Ett brännande aktuellt projekt som inbjuder 25 arbetslivsmuseer till deltagande - Niklas Cserhalmi, Arbetets museum.
- Arkiv och museer i samverkan, den danska modellen - Henning Bender.
- "Gräv där de stod" - Presentation av ett samarbetsprojekt mellan ArbetSam, ABF & Folkkrörelsernas Arkivförbund. Johnny Jacobsson, ABF.
- Tekniska museets samarbete med Sveriges arbetslivsmuseer - Helene Sjunnesson, Tekniska museet.

Årsmötet arrangerades i samarbete med Arbetarnas bildningsförbund, ABF-Skåne, Arbetarrörelsens arkiv i Landskrona, Arbetets museum, Landskrona kommun, Medicinhistoriska museet i Lund och Statarmuseet i Skåne.

Kulturprogram.

Landskrona kommun bjöd på en hejdundrande historisk fest med "Fångarna på fortet" på Citadellet där aktivt deltagande av årsmötets deltagare ingick. Efter god kamp genom ett flertal kluriga kämpastationer bjöds mycket och god mat med dryck samt musik i slottets matsal. Övriga kulturprogram under dagen stod ABF Skåne för med bland annat medverkan av Röda kapellet.

Rundresa, årsmötet dag två.

En tur i det skånska landskapet när det är som bäst - sol, grönskande åkrar, blå himmel och hav bjöds årsmötetsdeltagarna under lördagen. Resan inleddes med picknick i bussen samt en guidad runda av Landskrona genomförd av kommunfullmäktiges ordföranden Gösta Nilsson. Färden gick vidare mot Kockumskranen och Öresundsbron - dock då ej ännu invigd. Med havet bakom oss styrdes bussen därefter till Statarmuseet intill Bokskogen i Torup. Där väntade rundvandring och en rejäl "historisk tugga" - en lunch att inta i den strålande solen under blommande äppelträd. Kaffe med årets första rabarberkaka avslutade besöket som rullade vidare till Lund och Medicinhistoriska museet vid S:t Lars. Då klockan närmade sig 15.00 var det dags för hemresa för de flesta av mötesdeltagarna. Bussturen bekostades av ABF Förbundet.

Organisationsfrågor

Medlemsantalet under året visar en liten ökning jämfört med 1999, styrelsen noterar dock att de insatser som vidtagits för att öka medlemsantalet inte fått den effekten att de svarar i de i verksamhetsplanen uppsatta målen för 2000. Ett samarbete har dock inletts med Folkkrörelsens arkivförbund, Arbetarnas bildningsförbund,

Landsorganisationen och Arbetets museum som bland annat syftar till en breddare verksamhet för att öka medlemsbasen. Styrelsen arbetar hela tiden med att rekrytera nya medlemmar. Många föreningar är små med långa perioder mellan mötena varför vägen till ArbetSam kan bli lång.

	2000	1999
Enskilda medlemmar	14	06
Arbetslivsmuseer	45	35
Stödmedlemmar	05	03
Summa	64	44

Ekonomi

Året har präglats av osäkerhet eftersom delar av de förväntade anslagen från ”styrgruppen” uteblev. Verksamheten har finansierats av överskottet från 1999 samt av inkomna medlemsavgifter. Arbetet med att stabilisera föreningens ekonomi har fortsatt högsta prioritet.

I övrigt hänvisas till den ekonomiska berättelsen. Se bilaga 1.

4 miljoner till arbetslivsmuseerna

Regeringen har beslutat att Riksantikvarieämbetet (RAÄ) skall få fördela bidrag till arbetslivsmuseer. Medlen kommer från Delegationen för industrisamhällets kulturarv. RAÄ skall under år 2001 fördela totalt 4 miljoner kronor. Alla arbetslivsmuseer får fr.o.m. den 1 januari ansöka om bidrag hos RAÄ. Bidrag skall beviljas för särskilda insatser - projekt och ändamål som det saknats medel för - i syfte att bevara och bruka industrisamhällets kulturarv.

Bidragen till arbetslivsmuseerna är en del av regeringens satsning på industrisamhällets kulturarv, som löper mellan åren 1999 och 2001. Runt om i landet finns idag nästan 1 800 arbetslivsmuseer. Arbetslivsmuseum definieras som en verksamhet som bevarar och visar en arbetsplats kulturhistoriska värden, såväl materiella som immateriella.

Det kan röra sig om arbetsplatser både inom privat och offentlig sektor, allt från smedjor till bankmuseer och medicinhistoriska museer bl.a.

”- Arbetslivsmuseerna har en mycket viktig roll att spela i satsningen på industrisamhällets kulturarv. Det här ger oss fler möjligheter att bevara, visa och förstå industrisamhället som det har sett ut i hela landet”, säger Marita Ulvskog i en kommentar.

Från RAÄ vill man arbeta för att bidraget skall permanentas. För ArbetSam gäller det under 2001 att ge RAÄ argument att permanenta bidraget på en så hög nivå som möjligt.

Det lönar sig att söka pengar

Vid fördelningen av medel till Kultur i Arbetslivet KIA i december 2000 lyckades tre ArbetSamma arbetslivsmuseer hålla sig framme. Bidrag till Kultur i arbetslivet fördelas två gånger per år, i maj och oktober. Bidraget för 2001 uppgår till 6,3 miljoner.

Bläse Kalkbruks intresseförening beviljades ett bidrag på 68 000 kronor för projektet *Stenhuggare*. Museet vill knyta ihop sin verksamhet med dagens stenindustri för att ge dagens arbetare kunskap om sina rötter och tidigare arbetsmetoder. Inom projektet vill man visa gamla arbetssätt för besökare. Arbetet skall även fotodokumenteras för att

senare kunna visas på arbetsplatser och museum. Idéen att arbeta med det så kallade ”riktiga” arbetslivet är god för där finns framtidens eldsjälar!

Statarmuseet i Skåne beviljades ett bidrag på 140 000 kronor för *projektet Lantarbetaren/Lantarbeterskan – bildad, obildad, obildbar?* Statarmuseet skall tillsammans med Svenska lantarbetarförbundet, SLF, Växjö universitet och ABF Skåne försöka teckna lantarbetarnas kulturskapande och kulturbärande aktioner igår och idag. Man skall även söka möjliga förklaringar till den historiska bilden av lantarbetaren som obildbar/obildad. Projektet beräknas pågå i Skåne under 2001. Arbetsmetoderna blir intervjuer, enkäter, cirkelforskning och seminarier.

Föreningen bevara Repslagarbanan beviljades ett bidrag på 75 000 kronor för projektet *Från Hampa till Polypropylen*. Projektet syftar till att dokumentera repslagerinäringens utveckling under de sista 50 åren. Övergången från naturmaterial till olika plastmaterial fick stora konsekvenser och antalet anställda sjönk. Dokumentationen presenteras i en utställning med texter, foton och målningar på företaget Carlmarks AB, som är ledande i repslagerinäringen och på Repslagarmuseet.

Mål för verksamheten 2000 - Måluppfyllande

- **Att verksamheten formas och får en stabil grund.**
Styrelsearbetet sker idag helt på ideell grund med bistånd från ArbetSlivsintendenten vid Arbetets museum.
- **Att två nationella seminarier genomförs.**
Se seminarier nedan.
- **Att öka medlemsantalet till 100 medlemsorganisationer.**
Se medlemsantal ovan. Målet har inte nåtts men vi ser en ökning från föregående år. Styrelsen arbetar hela tiden med att rekrytera nya medlemmar. Många föreningar är små med långa perioder mellan mötena varför vägen till ArbetSam kan bli lång.
- **Att under året ge hemsidan en mer professionell design.**
Inga förändringar har skett på hemsidan och detta beror fram för allt på att det inte funnits medel för att göra dessa förändringar. Hemsidan är trots allt välbesökt, se statistik nedan.
- **Att arbeta för att projektidén ”Gräv där de stod” kommer till beslut av Delegationen för Industrisamhällets kulturarv. Samt under verksamhetsåret starta projektet.**
Beslut har tagits i denna fråga, se nedan.
- **Att arbeta vidare med tidskrift, egen eller tillsammans med Svenska industriminnesföreningen och Industrihistorisk forum.**
ArbetSam har under året gett ut ett nyhetsblad som har kommit ut med tre nummer.
- **Att arbeta vidare med försäkringsfrågan.**
Försäkringsfrågan har vilat under året.

Samverkan och samverkansprojekt

Arbetets Museum

ArbetSam har under året fortsatt det samarbete som 1997 inleddes med Arbetets museum genom det nationella uppdrag som museet hade under treårsperioden 1997-1999. Uppdraget fokuserades på att fördjupa museets arbete med det industriella kulturarvet med särskild inriktning på frivilligkrafterna inom arbetslivsmuseirörelsen. Efter det nationella uppdragets slut har Arbetets museum ansett arbetet med landets arbetslivsmuseer så viktigt att arbetslivsintendenttjänsten har permanentats. Arbetsuppgifter som Arbetets museum har åtagit sig för ArbetSam är ombesörjande av utskick, skrivelser, utformning av foldrar och informationsmaterial samt samordning av verksamhet knuten till ArbetSam.

Svenska industriminnesföreningen och Industrihistorisk forum

Vid möte i januari diskuterades samarbete mellan dessa organisationer. Under året har diskussionen fortsatt med mål att finna samarbetsformer mellan föreningarna.

Riksprojektet Gräv-där-de-stod

Arbetarnas Bildningsförbund, i samverkan med Folkrörelsernas Arkivförbund och Arbetslivsmuseernas Samarbetsråd, har erhållit 1,5 miljoner för att under en treårsperiod - till att börja med i tre regioner - finna metoder och former för samverkan mellan arkiv, folkbildning och arbetslivsmuseer. Det handlar om att öka intresset för industrisamhällets kulturarv, men också om att öka medvetenheten och kunskapen om vår egen del i historien. "Den som äger sin historia äger också sin morgondag" ur förordet till När röken lagt sig.

Det handlar om utbildning, seminarier, att täcka "vita fläckar", samverkan och metodutveckling. Vi ser gärna att detta inte enbart blir ett treårsprojekt. Det behövs ett tydligt ställningstagande, ett spjutspetsinitiativ, ett "våga" för att skapa en tro, tillit och hemvist hos och för de människor som under alla år arbetat med att samla, dokumentera och gestalta arbetets och dess människors historia - och för alla de som kommer att göra det i framtiden!

Seminarier

ArbetSam har under året deltagit som arrangör/medarrangörer i följande seminarier

Datum	Seminarier	Samarbetspartner
28 april	Seminarierna i samband med årsmötet	Landskrona kommun m.fl.
04 dec.	Boksläpp, När röken har lagt sig – Idébok för arbetslivsmuseer.	Arbetets museum

Möten där styrelsen representerat ArbetSam

Datum	Möte	Representation
08 feb.	Industrihistoriskt Forum på KTH i Stockholm.	Barbro Franckie Ove Persson Torsten Nilsson
06 april.	Möte angående utställningsprojekt Drömmen om ett bättre liv, Riks- utställningar, Stockholm.	Barbro Franckie
3-7 maj.	Rundresa i Ruhrområdet, på inbjudan av ABF förbundet	Barbro Franckie

10 maj.	Folkrörelsegruppen. ArbetSam, Arbetets museum, JHRF, RAÄ, Sveriges ångbåtsförening. Angående lotterimedel.	Barbro Franckie Bengt Nordh
24 maj.	möte med representanter från Delegationen för Industrisamhällets kulturarv tillsammans med ABF Förbundets Jonny Jacobsson.	Barbro Franckie
23 aug.	Folkrörelsegruppen.	Barbro Franckie
04 sept.	Möte med LO, Samverkansfrågor	Ove Persson Bengt Lindgren Kjersti Bosdotter
09 okt.	Industrihistoriskt Forum, möte i Göteborg.	Barbro Franckie
23 okt.	Möte med Barbro Melander, SIM i Kristianstad för att skriva ansökan till delegationen.	Barbro Franckie
06 nov.	Stockholm och träff med politiker från Botkyrka kommun om arbetslivsmuseum samt möte med	Barbro Franckie Kjersti Bosdotter.
16 nov.	Möte med LO, Samverkansfrågor	Ove Persson Kjersti Bosdotter
23-24 nov.	Kultur i arbetslivet (KIA) seminarium i Fagersta.	Barbro Franckie
4 dec.	Boksläpp, När röken har lagt sig – Idébok för arbetslivsmuseer.	Hela styrelsen
11 dec.	Träff med RÅÅ Museum och medlemsvärvning.	Barbro Franckie

Folder

ArbetSam har under året arbetat med en enklare folder som beskriver föreningen och som använts vid medlemsvärvning. Foldern finns även på hemsidan vilket möjliggör utskrifter av eget värvningsmaterial.

Nyhetsblad

Under året har tre nyhetsblad skickats ut till föreningens medlemmar. Medlemsbladen har producerats och distribuerats av Arbetets museum.

Hemsida

Besöksstatistik juli-december 2000. Mätningen anger hur många datorer som besökt hemsidan per månad. De som loggar in på Internet med modem räknas som ny besökare varje gång de går in på sidan eftersom modemanvändarna tilldelas ett nytt ip-nummer varje gång de loggar ut på nätet. De som arbetar från egen domän har ett fast ip-nummer och registreras endast en gång per månad.

Juli	augusti	september	oktober	november	december
334	327	413	576	718	564

Totalt har 2932 datorer besökt ArbetSams hemsida under ett halv år vilket får ses som ett gott resultat med tanke på att ingen marknadsföring av hemsidan skett. Besökarna kommer från hela världen men de flesta accesserna sker från toppdomänen .se. Huvuddelen av besöken sker från 08.00 – 24.00, men det finns besökare även andra tider, hemsidan har alltså öppet dygnet runt, måndag-fredag, under alla årets dagar!

Övrig verksamhet

Databas

Arbetet med databasen har slutförts under året. Vid årsskiftet fanns 107 museer i databasen. Tillväxttakten är inte hög, beräknas till 1-2 museer per månad. Databasen ligger för närvarande på <http://hembygd.abm.uu.se/> men kommer under 2001 att flyttas till egen domän www.se-sverige.nu

Deltagandet i databasen är helt kostnadsfritt men man förbinder sig att själva uppdatera sin sida.

När röken har lagt sig – Idébok för arbetslivsmuseer

Under året slutförde Arbetets museum produktionen av handboken för arbetslivsmuseer. Boken innehåller 11 artiklar om allt från guidning på museer till rostskydd av maskiner. Artiklarna riktar sig till alla de eldsjälur som runt om i Sverige medverkar till att bevara och utveckla industrisamhällets kulturarv och arbetets historia på exempelvis järnbruk, garverier, mentalvårdsmuseer och mekaniska verkstäder.

Bokens titel "När röken lagt sig" är en uppmaning till läsaren att fundera på frågan vad som händer på en ort eller i en nation när industrisamhällets kanske främsta symbol, fabriksröken, slutat bolma ur skorstenarna. Boken har getts ut av ABF, Arbetets museum och LO som genom idéboken vill visa sitt stöd för de eldsjälur som arbetar med att besvara frågorna: Vad händer när röken lagt sig?

Hur bevarar vi arbetets historia?

Undersökning av arbetslivsmuseerna

Allt fler människor engagerar sig för att bevara, bruka och levandegöra industrisamhällets kulturarv på den egna orten. En viktig del i denna folkrörelse är de många arbetslivsmuseer som växt fram runt om i landet. I en kartläggning från 1997 uppskattas antalet arbetslivsmuseer och -miljöer i Sverige till över 1800. Till det yttre är arbetslivsmuseerna väldigt olika. Det gemensamma är dock att de skildrar människorna – kvinnorna och männen – och deras dagliga arbete, ofta på den arbetsplats där museet är inrymt. En stor del av deras verksamheten drivs på ideell basis.

På uppdrag av Riksantikvarieämbetet har Arbetets museum genomfört en studie som syftar till att tydliggöra arbetslivsmuseernas insatser och situation som aktörer vid sidan av de etablerade kulturarvsinstitutionerna. Undersökningen bygger, dels på 162

enkätsvar, dels på 12 intervjuer med människor som själva är aktiva inom arbetslivsmuseirörelsen. Se bilaga 2 för en sammanfattning av rapporten.

Ord på vägen: ordförande Barbro Franckie.

Ett, tu, tre - år av nybyggaranda. Allt fler arbetsamma vägröjare som förenar, samlar och stärker verksamheten inom Arbetslivsmuseernas Samarbetsråd! År 2000 blev ett omtumlande år med tvära kast mellan glädje och sorg. Sorg när eldsjälén, entusiastén, styrelseledamoten mm Lars Rönnbäck från Hård Klang plötsligt togs ifrån oss. Glädje när Kulturdepartementet beslutade att Riksantikvarieämbetet under 2001 ska fördela 4 miljoner bland arbetslivsmuseerna - inklusive järnvägar och båtar. Oro dock över att detta endast gäller ett år. Vi måste med förenade krafter, inte minst via ansökningar, visa på all vår bredd i verksamhet och engagemang. Så fatta pennorna och skriv! Vi håller tummarna för fortsatt stöd till detta vårt tecknande, bevarande och gestaltande av det gemensamma kulturarvet. Utifrån vårt fortsatta arbete med organisationens infrastruktur, vår vilja till samverkan, olika gemensamma projekt och allt fler medlemmar ser vi fram emot år 2001 med tillförsikt.

Ordförande Barbro Franckie,
Statarmuseet i Skåne

Vice ordförande Ove Persson
Nordmarks gruvmuseum

Kassör Jonna Eriksson,
Arbetarrörelsens arkiv, Landskrona

Ord. ledamot Ingrid Bengts
ABF Avesta

Ord. ledamot Bengt Lindgren,
Primus motor, Örnköldsvik